

Д. Шмелев. – М.: Школа «Языки русской культуры», 1997. – 574 с.

3. *Вардзелашвили Ж. А.* «Возможные миры» текстуального пространства [*Электронный ресурс*]: статья / Ж. А. Вардзелашвили. – Режим доступа: <http://vjanetta.narod.ru/tekst.html> (дата обращения: 15.02.2012). – Название с экрана.

4. *Вежбицкая А.* Язык. Культура. Познание / А. Вежбицкая. – М.: Русские словари, 1996.

5. *Герасимова И. А.* «Возможные миры» и «ситуации» в анализе познавательных установок // Неклассические логики. – М., 1985. – 6–16 с.

6. *Живая вода*: сб. русских народных песен, сказок, пословиц, загадок / сост., вступ. ст. и примеч. В. П. Аникина. – М.: Детская литература, 1986. – 462 с.

7. *Иванов В. В.* Славянские языковые моделирующие семиотические системы / В. В. Иванов, В. Н. Топоров. – М., 1965. – 247с.

8. *Крикке С.* Тождество и необходимость // Новое в зарубежной лингвистике. – М.: Радуга, 1982. – Вып. XII. Логика и лингвистика. – С. 340–376.

9. *Лосев А. Ф.* Из ранних произведений / А. Ф. Лосев. – М., 1990. – 578 с.

10. *Народные сказки.* Библиотека русской сказки: в 10 т., Т.2. – М.: Возрождение, 1992. – 323 с.

11. *Падучева Е. В.* Неопределенность как семантическая доминанта русской языковой картины мира / *Determinatezza e indeterminatezza nelle lingue slave.* – Padova: Unipress, 1966.

12. *Русские народные сказки* / сост. В. Аникин. – М.: Детская литература, 1978.

13. *Слухай Н. В.* Етноконцепти та міфологія східних слов'ян в аспекті лінгвокультурології / Н. В. Слухай. – К.: Київський ун-тет, 2005. – 167 с.

14. *Слухай Н. В.* Міфопоетичний словник східних слов'ян / Н. В. Слухай. – Сімферополь: Кримське навч.-пед. держ. вид-во, 1999. – 120 с.

15. *Хинтиikka Я.* Логика в философии – философия логики / Я. Хинтиikka. – М., 1980.

Антонов О.В., асп.,

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ПОНЯТТЯ КОМУНІКАТИВНОГО СТИЛЮ В СУЧАСНИХ ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

У статті проаналізовано проблему визначення комунікативного стилю в сучасних міждисциплінарних дослідженнях, запропоновано напрямки подальших досліджень в означеній сфері та їх перспективність.

Ключові слова: стиль, комунікація, комунікативний стиль.

В статье проанализирована проблема определения коммуникативного стиля в современных междисциплинарных исследованиях, предложены направления и перспективы дальнейших изысканий в данной сфере.

Ключевые слова: *стиль, коммуникация, коммуникативный стиль.*

The problem of determining the communicative style in modern interdisciplinary research is analyzed in the article. The directions and prospects for further research in this area are offered.

Key words: *style, communication, communicative style.*

Сучасне мовознавство надає особливої уваги проблемам комунікації, однією з яких є питання комунікативного стилю. Наше дослідження присвячене аналізу підходів до вивчення комунікативного стилю в сучасному мовознавстві та є актуальним, оскільки дозволяє виявити місце та роль зазначеного явища у колі існуючих проблем комунікативної лінгвістики. Антропоцентричне спрямування новітніх досліджень робить необхідним аналіз мовлення з урахуванням екстралінгвальних факторів, які впливають на поведінку мовця й слухача в процесі комунікації, інтерпретацію цієї поведінки та виявлення правил перебігу інтракцій.

Поняття *комунікативного стилю* набуває поширення у лінгвістичних розвідках, проте на разі існує проблема визначення його змісту в сучасному мовознавстві. Остання полягає насамперед у багатозначності та існуванні великої кількості тлумачень поняття *комунікація*, що своєю чергою наклало відбиток на дослідження комунікативного стилю та його особливостей.

Зазвичай, під комунікацією розуміють технічний процес обміну інформацією, передачі емоційного та інтелектуального змісту між двома і більше індивідами (або групами) [Косенко 2011, 19]. Таким чином, коли ми говоримо про комунікацію, нас перш за все цікавить те, як відбувається процес передачі інформації. Поняття *комунікація* у мовознавстві позначає спілкування між людьми та іншими соціальними суб'єктами.

Поняття *стилю* є основним у стилістиці і вихідним для багатьох інших стилістичних понять. Проте досі в лінгвістичній стилістиці немає єдиного усталеного і загальноприйнятого визначення стилю, а в існуючих дефініціях переважно відображені основні ознаки стилю.

Цей факт зумовлений тим, що поняття стилю багатопланове і може визначатися за кількома критеріями різного порядку. Визначення стилю як лінгвістичного поняття стосується мови як системи; мовної діяльності; мовців як суб'єктів і об'єктів цієї діяльності та текстів і висловлень як її продукту. Тут доречно згадати визначення М. Брандес, яка розмежовує два лінгвістичні поняття стилю: стиль як тип обробки мови, тип надання мові форми і стиль як механізм функціонування мови [Брандес 1988].

У лінгвістиці терміном *стиль* називають різновид мови, що традиційно закріплений у певному суспільстві за однією з найбільш загальних сфер соціального життя. Аналіз лінгвістичної літератури показує, що зазначений термін переважно використовується на позначення *мовленнєвого* або *функціонального* стилю, як історично сформованої і суспільно усвідомленої системи мовних засобів, які функціонують у певній сфері спілкування, часто співвідносячись із конкретною професійною сферою, і має низку характерних ознак (усна або письмова форма вияву мови, монологічний або діалогічний вид мовлення, масовий чи індивідуальний спосіб спілкування, тон або реєстр мови та інші, більш специфічні параметри та ознаки. Сюди відносять рівень емоційності мовлення, його спонтанність чи підготовленість, вибір лексичних одиниць. У рамках дискурсивного напрямку лінгвістичних досліджень існує точка зору, що термін *функціональний стиль* належить до числа найменш вдалих термінів у лінгвістиці, зокрема, з точки зору жанровостилістичної категоризації дискурсу [Долинин 1978, 294]. Як альтернатива пропонується поняття *формат дискурсу* – різновид дискурсу, що склався у результаті поступального соціокультурного розвитку і виділяється залежно від комунікативної дистанції, ступеня самовираження мовця, реєстру спілкування, використаних клішованих мовних засобів.

Сьогодні, коли виокремлюються нові сфери спілкування, наприклад, наукова, політична, педагогічна тощо, змінюється традиційна типологія функціональних стилів, а параметрами їх виокремлення, крім сфери діяльності людини, стають специфічна роль адресата тексту, мета спілкування, перевага у використанні певного типу мовлення, способу та форми спілкування [Селіванова 2010, 695].

Останнім часом з'явилася низка розвідок, автори яких оперують поняттям *комунікативний стиль*. Так, дослідники зосереджують увагу на особливостях реалізації комунікативного стилю в міжкультурній комунікації у процесі міжособистісної взаємодії представників різних соціумів, що мають свої, історично детерміновані особливості комунікації, способи та засоби міжособистісного впливу. Аналізуються та розглядаються способи й канали передачі інформації та думок. У російському мовознавстві проблема комунікативного стилю розглядається у зв'язку з аналізом мовленнєвих актів [Косенко 2011]. Крім того, значну увагу приділено особливостям використання комунікативного стилю в літературі, засобам донесення думки автора до цільової аудиторії, впливу на неї, маніпуляції увагою читача. Поняття комунікативного стилю також активно розробляється зарубіжними та вітчизняними вченими у психологічних та психолінгвістичних дослідженнях, які допомагають виявити специфічні особистісні характеристики, що впливають на формування комунікативного стилю та його подальший розвиток. Індивідуальний стиль мовлення розглядається як властива кожній конкретній людині система психологічних та психолінгвістичних прийомів, способів та засобів діяльності з урахуванням природних і особистісних характеристик, а також як індивідуальна стабільна форма комунікативної поведінки людини, що виявляється в будь-яких умовах взаємодії [Куницина 2001, 422]. У рамках психології спілкування *стиль* визначається як система найближчих комунікативних цілей і способів (засобів) їх досягнення. Відповідно виділяють п'ять стилів комунікативної поведінки: відчужений, слухняний, збалансований, опікаючий, владний [Латынов 1995, 90]. Однією зі специфічних ознак цієї типології є ступінь відповідності стилю спілкування загальноприйнятим нормам поведінки в конкретній комунікативній ситуації.

Щодо поняття "комунікативний стиль", то сьогодні його визначають як сукупність засобів та способів передачі певної інформації, унікальних, особистісно орієнтованих засобів психолінгвістичного впливу на цільову аудиторію з метою донесення думок, переконань чи іншої комунікативної інформації до комунікативного партнера(ів). Однак, на цьому етапі неможливо дати єдине (універсальне) визначення комунікативного стилю.

Відомий російський дослідник І. А. Стернин характеризує комунікативний стиль як домінуючу манеру спілкування, що виявляється в більшості комунікативних ситуацій [Стернин 2003, 97]. Комунікативний стиль вирізняється набором необхідних релевантних складників, а саме: 1) коли говорити, 2) що говорити, 3) де говорити, 4) типові мовні формули, 5) правила ввічливості, 6) загальна організація та структура дискурсу, 7) найпоширеніший тип адресата (цільова аудиторія), 8) характер соціуму, 9) особливості вербальної агресії і допустимі засоби іронії.

Лінгвопрагматичний вимір комунікативного стилю вимагає віднести до його ознак також звукову інтенсивність мови, довжину пауз, правила наголосу та інтонації.

Для визначення *комунікативного стилю* важливими є категорії способу тональності спілкування, що розглядаються в контексті сучасних соціолінгвістичних і прагмалінгвістичних досліджень дискурсу [Карасик 2002, 9]. В. І. Карасик пропонує віднести до параметрів тональності дискурсу серйозність / несерйозність, повсякденність / неповсякденність (ритуальність дискурсу), змістовність / інформативність, конструктивність / конфліктність, відкрите (пряме) /завуальоване (непряме) вираження інтенцій [Карасик 2002, 278]. У трактуванні М. Халлідієя [Halliday 1978, 33] способи і засоби спілкування, що використовуються в його межах, іменуються поняттям *регістр*, у рамках якого виділяють три релевантні виміри: поле (місце спілкування), тональність (стиль дискурсу), модус (канал спілкування). Тональність як базова ознака способу спілкування характеризується ставленням учасників комунікації один до одного, до спостерігачів або свідків, до місця, де відбувається комунікативний акт, та до предмету мовлення. Тональність у такому розумінні виразно корелює з категорією комунікативного стилю, з тією лише різницею, що тональність спілкування, на думку деяких дослідників, співвідноситься з міжособистісною взаємодією в рамках різних інституційних дискурсів. У випадку з комунікативним стилем культура мовлення буде обумовлена специфікою культур різних соціумів.

Існує і лінгвокультурологічний підхід до вирішення проблеми комунікативного стилю. Специфічні для кожної культури норми й цінності виявляються в комунікативній взаємодії представників різних лінгвокультурологічно маркованих соціумів. Використовувані при цьому комунікативні засоби комбінуються

особливим, типовим для певної лінгвокультури способом. Ці культурно обумовлені комбінації комунікативних засобів визначаються як генералізовані мовні зразки. Деякі дослідники вважають їх комунікативним стилем лінгвокультури [Helmold 1993, 527]. Іншими словами, комунікативний стиль у цьому розумінні відображає існуючі в культурі уподобання щодо вибору вербальних, невербальних і паравербальних засобів та способів організації міжособистісної культурно маркованої взаємодії.

До культурної маркованості стилю відносять багатослівність або лаконічність, інтенсивність мови, фатичну чи аналітичну спрямованість висловлювання, песимістичне чи оптимістичне забарвлення, переважання емоційного або ділового підходу в спілкуванні, стратегії відкритого (прямого) або ввічливо-непрямого стилю, етикетно-формального чи вільного (неформального), з обов'язковим зоровим контактом чи униканням останнього (у процесі усного мовлення) [Flechsig 2001, 10].

Таким чином, дефініція поняття "комунікативний стиль" потребує суттєвого уточнення та опису всіх його онтологічних характеристик, що у перспективі міждисциплінарних досліджень дозволить розкрити природу цього психолінгвістичного феномена та дати йому компетентну оцінку.

1. *Брандес М. П.* Стиль и перевод: Учебное пособие. – М.: Высш. шк., 1988. – 127 с. 2. *Долинин К. А.* Стилистика французского языка / К. А. Долинин. – Л.: Просвещение, 1978. 13. *Карасик В. И.* Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – Волгоград: Перемена, 2002. 3. *Карасик В. И.* Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – Волгоград: Перемена, 2002. 4. *Косенко Ю. В.* Основы теории мовой коммуникації: навч. посіб. / Ю.В. Косенко. – Суми: Сумський державний університет, 2011. – 187 с. 5. *Куликова Л. В.* Понятие коммуникативного стиля: Электронный ресурс: Назва з екрану: [режим доступу]: <http://www.roman.by/r-97331.html>. 6. *Куницына В. Н., Казаринова Н. В., Погольша В. М.* Межличностное общение: Учебник для вузов / В. Н. Куницына, Н. В. Казаринова, В. М. Погольша. – СПб.: Питер, 2001. 7. *Латынов В. В.* Стили речевого коммуникативного поведения: Структура и детерминанты // Психологический журнал. – 1995. – № 6. 8. *Селіванова О. О.* Лінгвістична енциклопедія. – Полтава: Довкілля, 2010. – 843 с. 9. *Стернин И. А.* Русское и немецкое коммуникативное поведение и проблема межкультурной коммуникации / Межкультурная

коммуникация: парадигмы исследования и преподавания. Материалы международной научно-практической конференции. – Красноярск, 2003. 10. *Flechsig, Karl-Heinz*: Kommunikationsformen und Kommunikationsstile. Beitrage zum interkulturellen Training. Gottingen, 2001. 11. *Halliday M. A. K.* Language as Social Semiotic: The Social Interpretation of Language and Meaning. – London: Arnold, 1978. 12. *Helmold, Katharina v./Bernd-Dietrich Мyller*: Zur Vermittlung interkultureller Kompetenzen. In: Muller, Bernd-Dietrich (Hg.): Interkulturelle Wirtschaftskommunikation. – Munchen 1993.

Асмукович І. В., асп.,

Житомирський державний університет імені Івана Франка

СТРУКТУРНО-СИНТАКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АВІАЦІЙНОЇ ФАХОВОЇ МОВИ (НА МАТЕРІАЛІ РАДІООБМІНУ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ)

Статтю присвячено дослідженню структурно-синтаксичних особливостей англійського професійного авіаційного дискурсу. У роботі охарактеризовано поняття фахової мови, проаналізовано основні функціонально-комунікативні характеристики та структурно-синтаксичні особливості англійських спеціальних текстів радіообміну.

Ключові слова: фаховий текст, термін, професійний дискурс, радіообмін, еліпсис, еліптичне речення.

The article focuses upon the structural and syntactical traits of the English aviation professional discourse. Main features of the language for specific purposes are examined; functional-pragmatic characteristics and structural syntactical peculiarities of the English radiotelephony specific texts are analysed.

Key words: specific text, term, professional discourse, radiotelephony, ellipsis, elliptical sentence.

Статья посвящена изучению структурно-синтаксических особенностей англоязычного профессионального авиационного дискурса. В работе охарактеризовано понятие специализированного языка, проанализированы основные функционально-коммуникативные характеристики и структурно-синтаксические особенности английских специальных текстов радиообмена.